

um stimpliciter de
uit de heiligheden

duidelijk, dat zijn
ning is niet wat
en bevestiging in
de „reinheid des
r geloovigen
— dat zijn hij
in hun deel aan
de aanschouwing
het geloof naast
ofscherpheid. Die
dat de geloovigen
niet anders is
Christus. Door dat
e conscientie „ge-
t is: de spontane,
dt geboren, waar-
angezicht als kin-
noemen. Tot die
werken verkre-
„vastheid“ uit de
indeerde consciën-
zels, dat het per-
ten, moet leiden
eloof is, — maar
worden! Ze geeft
„noot! Op een
oemt Calvijn een
werken voortsprui-
„toevoegsel of een
t geloof, niet het

kenteekenen en
enta fidei). Noot
geloofs te komen,
iten aan anderen
anwezige ge-
ende nadere ver-
eel onderscheiden
trale, wortelzeker-

phannes Voskul
nfirmen.
erklart den staat
quad tamlich te
his wassel ende
inge noch sind
e, eins dat over-
von papisten in
weleke door de
en worden ge-
tlich als mun-
edliker Schrift-
bruck en wirt.
en, dat angande
culir solde spre-
der saken weel
vermanen bey
t the doen omb
f the schaffen
chtelich holden
erson angestellt

verklaert dat het
e, doch dat het
erklart dat alle
et verhalen dat

art dat die stal
eel wat better
inconvenientes

klart dat hi noch
ht ende dat het
e. Ock claget he
richtig halt in

dat het gehort
groet affbruck
art dat het gehor

t hi een tamlich
or Goedens gnad
e fangen.

gehor tamlich te
el omb ene ge-

auditores sind,
mal verfoegen —
ercken utgedelt

dat he ein tam-
et och tamlich

leuden wel tam-
oor vermanen
e die predicatie
er kercken fell

olek tamlich ter
gen seer beliedt
rde sortierende
len op de Son-

Merkwaardig is ook, dat wanneer Calvijn in zijn
stitutie in verband met het tijdgevoel de vraag stelt,
aaruit de geloovigen zelf met zekerheid kunnen
geleiden, dat zij kinderen Gods zijn, hij met geen woord
an allerlei kenteekenen rept, maar eenvoudig naar
het fundamentele geloofsvertrouwen wijst. Het geloof
in zichzelf zeker, daarmee is alles gezegd. (III. 2. 11.)

*

Hiermee willen we de bespreking van wat Dr Impeta
ons aanvoerde besluiten.

We kunnen niet anders dan onze conclusie hand-
haven, dat in de genoemde teksten geen sprake is van
en leiden van twijfelaars tot zekerheid des geloofs
door zelfanalyse en kenmerkenoverweging. De teksten
onderstellen geloof. Ze spreken over geloovigen.

En wat Calvijn betreft: Hij is de man geweest, die
het eigen karakter van het geloof en de geloofszeke-
heid met kracht heeft gehandhaafd. Geloof heeft,
geeft, is een zekerheid, die wezenlijk onderscheiden
is van alles, wat uit kenmerkenoverweging kan ont-
staan.

Tenzlotte. Kenmerken, vruchten, levensteekenen
komen alleen tot stand door het geloof. Ze
kunnen ook alleen door het geloof worden gekend.
Ze versterken alleen het reeds aanwezige, leven-
de geloof.

H. C. V.

1) Zie over het getuigenis des Geestes bij Calvijn Dr S.
P. Dee: Het geloofsgebruik van Calvijn, Kampen 1918, p. 114
v.v., waaraan het bovenstaande in hoofdzaak is ontleend.

Een paar uitspraken nog:
„dat Calvijn in het ethisch begrip der sanctificatio den
grond des geloofs niet zoekt, spreekt haast wel vanzelf.
Dat ware immers de methode der Roomsche conjectura
moralis, een methode, waartegen hij voortdurend den strijd
aanbindt en die hij, wat nog veel meer zegt, lijnrecht te-
genover de verzekering door het testimonium spiritus sancti
stelt.... Wel weet Calvijn van een versterking des geloofs
door het bewustzijn van de vruchten der regeneratio;
maar deze is uiteraard niet mogelijk, tenzij het geloof zelf reeds aanwezig
zij. En dit rust uitsluitend op het woord
der belofte“, p. 125. Spatieering hier en later van on-
dergeteekende.

„Calvijn maakt.... verschil tusschen de obsignatio spiri-
tus en de effectus, quos profert spiritus in nobis habitans.

29. Petrus Kintius dat de luiden wel ther kercken
kommen maer noch ghen gemeente heeft, ende dat
de kellerey dar verhiendering doet.

30. De von Ermel verklaert, dat de luiden wel ter
kercken gaen, doch dat harer veil na Harderwick
lopen om te kopen ende verkopen op de Son-
tage, seg oec dat het wel nodig ware dat dar schole
gehalden worde.

31. Johannes Voskuyl verklaert dat hi door het ge-
bruck des Nachmals ein gemeente heeft ange-
vangen op the richten, doch noch geen ouderling
ende diaconen erwell, welck he verhopent dat
erste dages solches gedan solde werden.

32. Ist gefraget ob niet raedsam were dat overmit
den classis stercker word ende de broderen widt
von malcanderen gesetten niet sonder grote on-
kosten vergaderen. Also ock dat den Classis lang-
sam vergadert, niet goed en ware dat den classis
gedelt worde ende dat mit adveiss des Synodi. Is
geantwort dat het niet vor raedsam angesehen
wordt, ende ock de kosten te vermidden, dat de
gedeputerden des Classis macht sollen hebben
eenig particulier conventum the beropen als de
noed oches sal vorderen.

33. Indien dat einige von den classe gecommittet
worden omb elders the verrisen, ende von haer
kercke de onkosten niet konden hebben, dat de-
selve resen sollen op de kosten der Broderen des
Classis in gemein.

34. Ob de frage ob niet goedt ware dat den gedepu-
terden des Classis sekere instructiones worden ge-
geven angande haer bedieninge, ist geantwort dat
man sal laten bliven als thot noch tho gehalten
ist, ende derhalven niet nodich.

35. De Broderen des classis schen vor goedt ahn,
dat de lidmaten der gemeinten von Barnevelt haer
verfoegen ahn de naest gelegene platzen omb met
haer kercken aldaer te communiceren thot tiet tho
dat si mit ein bequameren Dienar solden versein
sein.

36. Ist gefraget dat indien ein kercken Deinar aff-
livich wordt, ob niet goedt en ware dat de Broderen
des Classis den Dienst ein jaer lang per vices
solden bedienen, thot profeit der nagelatenen wil-
wen, refereren haer de broderen op de resolutie
des classis geholden ther Elburg Anno 1597 dar
von den 14 artikel in het classicale bock utgelaten
sinde also luidt: (Zie 1597).

37. Joh. Nueckius pastor thot Osterwolde heeft
geproponert ex Johanne cap. 16. Wat ghy den
Vader bidden, darut de Broderen hebben ver-
staen, dat hi hem van der tidt, dat hi lestmal thot
Harderwick geproponiert hefft, seer hefft gebeteert,
ende hebben hem gesegt watt sy darin ordelen tot
verbeteringh nochtho wesen, end is beschloeten
dat in dem naestfolgende classe van den Broderen
sal geexaminiert werden.

38. Jacobus Schonhovius deinar thot Herde heeft
sein propositie gedan, gelich hem opgelegt was
von den classe ende ist volgens in de vornambste
stuck der Christelicker religieie summarischer
weise ondersocht worden ende ho well de Bro-
deren des Classis, so ahn sein propositie als och
ahn sein antword gevegen in examine ghetan seer
goedt behagen gehadt hebben, nochtans dweil he

Men zou kunnen vragen: is de obsignatio dan geen ge-
volg van de inwoning des Geestes? Natuurlijk wel. Maar
om duidelijk te laten uitkomen, dat de
geloofszekeheid voortgaat en onaf-
hankelijk is van eenige overweging der ethische Geestes-
werken in ons, wordt de obsignatio voor-
gesteld als met de inhabitatio onmid-
delijk gegeven...., p. 126.

„In strikten zin behoort onze per-
soonlijke adoptio en electio niet tot
het voorwerp des geloofs. Het geloof vindt
zijn object geheel en al uitsluitend in de Schrift, d.i. in de uni-
versele belofte, die allen zonder onderscheid geldt en nie-
mand met name noemt. Maar het is juist de eigenaardigheid
van het geloof, dat het deze belofte zich toeëigent. Wan-
neer het testimonium ons van de be-
lofte verzekert, schenkt het ons niet
slechts de overtuiging van haar ob-
jectieve waarheid, maar tevens van
onze persoonlijke gemeenschap aan
haar inhoud“, p. 137.

Dr Dee bespreekt het verwijt van Althaus tegen Calvijn,
dat n.l. de door Calvijn gehuldigde praedestinatieleer de
onmiddellijke heilszekerheid in gevaar zou brengen. Uitvoer-
ig bespreekt Dr Dee dit bezwaar en wijst het met een
overvloed van bewijs af. De reflectie over eigen subjectiviteit
zou volgens A. treden naast het religieus vertrouwen.
Maar aldus krijgt Calvijn een positie, die „erkenntnis theo-
retisch“ de Roomsche nadert. Dezelfde kenteekenen treden
op. Het geloof is niet meer heilszekerheid, maar wordt als
objectief verschijnsel, als effect der transcendentie praedes-
tinatie, grond voor de heilszekerheid. En omdat het geloof
als zodanig nog niet dat dezer verworpenen zou kunnen
worden verward, wordt later consequent naar zijn kenteec-
kenen gevraagd, d.w.z. de zedelijke vruchten worden in aan-
merking genomen.

Maar dit is onjuist.
Calvijn maakt bij de vraag hoe wij van onze verkiezing
verzekerd worden in het geheel geen melding van de fides
als objectieve bewijsgrond. Hij richt de aandacht uitslui-
tend naar het Woord en naar Christus heen (p. 140).

Van Gods zijde bezien is de voorwaarde voor de zeker-
heid der verkiezing (en ook der welwillendheid Gods jegens
den mensch) het testimonium spiritus sancti, dat een on-
middellijk karakter draagt, d.w.z. dat het zonder tus-
schentredende reflectie ons bewustzijn rust doet
vinden in de beloften des evangelies. Van 's menschen zijde
bezien is die voorwaarde het geloof, niet als ob-
jectief verschijnsel, als voorwerp van
reflectie, doch als spontane vertrou-
wensdaad (p. 141).

Calvijn objectieveert het geloof niet, om daaruit regressief
tot de verkiezing de concludeeren, doch wil zeggen,
dat het geloofs bewustzijn zelf ons het
bewijs onzer verkiezing is (p. 143).

tegenwoordig in den Deinst ist, so ordelen de Bro-
deren dat he darin saal worden geconfirmert ende
nerstig vermandt omb vor(than flitig tho studeren
ende saal de confirmatie doen Johannes Sanderus
deinar thot Hattum tho geleigener tidt.

39. Also Martinus Vultzius, Scholmester thot Hat-
tum ein Schrift heeft ingebracht, darin he klaget
over den deinar des Wordes aldar, alsdat he
ghehn frindschafft mit hem hebben en kan, maer
mehr verhindert word in sein scholdienst, ist he
mondlich hir over verhort, gelich ock den Dienar
selvest, ende de Broderen se beide gehort heb-
bende, hebben weel verstan dat hi kein wetteliche
redde en hadde tegen den Dienar, ende den
Scholmeister hierover vermandt sinde, sind se
beide thot Einigkeit ende Vreindschap vermand,
welcke vermaninge se angenommen ende mit hand-
tastinge tho underhalten belovet.

40. Overmits dat man befind dat het examen der
deinar di erst beropen werden thot den kercken-
deinst wat schlap tho gaet, sehen de Broderen
vor goudt ahn, dat in tokommenden tiden meer
nerstigkeit hierin sal gedan worden, ende dat thot
het examen de gedeputeerden des classis sullen
beropen worden indien dat ein examen in einige
kercke solde gehalten worden.

41. Tho dem Synodum tho refereren ho men sich
halden sal tegen den einige di thot olderschap oder
diaconen beropen sindt, solches sonder wetteliche
redde solches wigeren ende affschlan.

42. Tho refereren ad Synodum, ho man doem saal
so ein Vrouffrau die Menistischer leer tho ge-
gedan sinde, ander luiden kinder tho den doop
bringet ende haer eigen kind ongedop lat ligen.

43. Te refereren ad Synodum hoe de ouderlingen
wesende litmaten des Magistrat ist horende in den
kerckenraedt dat de overheit behort the straffen
oft se schuldich sollen wesen uth kracht hares
eydts, den Magistrat solches tho erkennen the
geven oder niet.

44. De Broderen sind vermand dat se einigeit sol-
len halden in het prediken op de werckdagen in
der Vasten achtervolgende den 20 Artikel des Sy-
nodi gehouden thot Zutphen.

(45) 46. Winandus Johannis verklaert dat hi Joh.
Vosskulum in den deinst thot Eep hebbe gecon-
firmert als hem dat Classis hatte opgelacht.

47. Also die kercken von Elburg vorgestelt heeft
off haer niet solde georloff sein einige propo-
nenten di haer studia verlatende sich begeren the
offenen in proponeren. Ist vor goedt erkand dat
solches solde mogen geschiden mit beschloeten
doren allein in bey wesen des kerckenraeds.

48. Angande den toverschien Custer van Vorthui-
sen vindt den classis voor goudt dat den Synodus
wilde schreven ahn de Schulten ende kerckme-
stren ende gemeine kerck/spelsluiden, dat se wilden
beropen einen anderen bequameren koster, ende
dan to legen de inkompte des jetztigen Custers,
ende dat deser ock door auctoritet des Edelen
Hove befodert werde.

49. So veel de sake von Barnefeldt angaet omb ein
bequameren deinar the hebben, ist di geremitteert
ad Synodum.

50. Het ist gefraget offte ein person soude mogen

Zoo wij slechts over den inhoud (niet over het feit!) van
ons geloof ons bezinnen bij het licht der Heilige Schrift,
vinden wij den diepsten grond onzer zaligheid „in Dei pec-
tore“ en weten ons van onze verkiezing volkomen zeker (id.).

Wanneer Calvijn over de verkiezings-zekerheid handelt,
maakt hij van de puritas vitae zelden of nooit melding —
omgekeerd dringt hij nimmer op heiligmaking aan met het
motief, dat zij als middel ter verzekering ons van dienst
zou kunnen zijn (p. 146).

En Dr Dee ontkent, dat de subjectieve reflectie over de
kenteekenen van het ware geloof bij Calvijn begon. —

Dat geschiedde in latere, slechtere tijden, die helaas nog
niet voorbij zijn.

2) Achter het pogen om, beginnende in den twijfel daaraan,
te komen tot zekerheid des geloofs door zelfonderzoek
schuilt een zeer bedenkelijke kentheorie. De mensch-zonder-
geloof (de „oude mensch“ dus!) wordt de handelende, zoe-
kende persoon. Die moet zoeken naar en beslissen over echte
en onechte kenteekenen. Die moet het „gebied des geloofs“
doorzoeken. Allerlei valsche gnostische opvattingen kunnen
daarachter schuilen, evenals een verkeerde beschouwing om-
trent de verhouding van „natuur“ en „genade“. Ook in de
kenmerken-kwestie is er een dringende noodzaak om te
zoeken naar een christelijke logica.

3) Dr L. cursiveert dit laatste zinsdeel. Waarom is mij niet
duidelijk. In ieder geval is zijn vertaling onjuist! Dr L. heeft:
en Hijzelf achtervolgt altijd uit loutere genade den gang der
roeping. Terwijl het origineel luidt: idem perpetuum voca-
tionis tenorem mera gratia prosequitur.

4) Ook Dr A. Kuyper Sr oordeelt aldus, zie b.v. E. Voto
II, p. 315: „Zoo voelt men dan reeds, hoe het volstrekt on-
mogelijk is, in echten zin te gelooven, en niet tevens te be-
lijden, dat men een rechtvaardige in Christus en een erige-
naam des eeuwigen levens is“.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan
Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Zelfbeproeving.

V.

Mijn vacatie is achter den rug.

Opzettelijk heb ik mij al dien tijd, waarin ik
rusten mocht, zooveel mogelijk losgemaakt van
den strijd over „zelfbeproeving“ en wat daarmee
saamhangt.

de houlich nemen di gene di ein ersten man ver-
laeten heeft, ende mit den tegenwoordigen in over-
speel geleeft. Ist geantwordt Nein.

51. Was man doen saal mit Georgio de Kota, dweil
hi na dato dat hi von sein dinst entsettelt ist ge-
wesen, personen heeft getrouwet in ein heuss,
sonder gesehen the hebben getuichnisse dat haer
geboden gedan ende gene verhienderinge vorge-
kommen wass, ock wesende di ein person uth ein
ander kerspel. Ist geantwordt dat man stellen sal
in ordel des Synodi.

De sake angedeint sinde von den Deinar thot
Voorthuisen, hoe dat ein Wever, genand Jacobs
Henrix welcke gewest ist membrum Ecclesiae dar-
selfst, sich begeben heeft ad adulterium ende
darumb motwillich contra admonitionem Ecce-
siae persistert, sal men refereren ad proximum
Synodum.

52. Den Deinar von Ermel geift the verstan, dat hi
seer beleid werd in seinen Deinst ende dat dar-
umb dat hi bey sein kerk niet en kan wonen,
dweil des pastor de pastorie van den gedeputerden
van Weluwe gegelid ist, gelich si hem von den
Edlen Hove gegelid ist, versucht derwegen dat
man hem wil beholplich wesen dat hem off de
pastorie tho gelegte werde offte so wel als deselve
doth. Wert gereferert ad Synodum.

53. Thomas von Dinstlaken over dat klene onder-
holt dat di dit iar heeft tho geniten, ende der-
wegen ein vorschripen begert ahn de gedeputerden
deses quatirs omb einige verbeteringe seiner sti-
pendii, welches him ist verwilliget.

54. Ist der kercken van Elburg opgelacht den richte-
ter in Oude broch an the spreken ende tho ver-
manen dat hi den deinar aldaer de twe mudde
rogen niet en wilde onthouden, di hem von deser
tidt soud thogelacht.

55. Sind gedeputert op den Synodum the risen
Wynandus Johannis mit ein olderling ther Elburg
ende Johannes Voskul mit ein olderling von Har-
derwick.

56. Sind gedeputert ad Classen Arnemiensem Jo-
hannes Zutterius ende Ellardus Maenius.

57. Sind gedeputert ad inspectionem Classis Wil-
helmus Wirtzfeldius ende Petrus Kintius, also dat
Wilhelmus ein iaer ende Kintius twee iaer dienst
sullen.

58. Der nastvolgende Classis sal gehalten worden
binnen der Stat Hattum, ende sal utgeschripen
worden von den gedeputerden des classis ther tidt
also sollen befinden dat het sal behoren.

59. Ist Johannes Voskul predicant in Eep opge-
lacht binnen Hattem de predicatie the doen.

Na gedanen censura morum sind de Broderen in
vrede ende einigkeit gescheden.

WILHELMUS WIRTZFELDIUS,

praeses classis.

JOH. ZUTTERIUS, assessor.

JOHANNES VOSSKUYLL,

scriba classis.

1) Met gesloten deuren een preek houden des morgens
om zes uur.

2) Zie aldaar. Het is er met een latere hand onder ge-
schreven en door mij in den text van de Acta van 1597
gevoegd.